

*Kurti, rašyti savo istorijas pradėjau labai anksti. Visada turėjau savą požiūrį į viską, kas vyksta šalia, ir, matyt, norėjau jį išreikšti, užfiksuoti raštu. <...> Visada tikėjau, kad žodis – ypač užrašytas – gali daug pakeisti: priminti, pažadinti, paguosti, apginti. Taip manau ir dabar – tikriausiai niekada neat-sikratysiu idealizmo.**

* „Vaikystėje užprogramuojamas žmogaus gyvenimas.“ Bitė Vilimaitė atsako į Elonos Varnauskienės klausimus. Vilnius: Rubinaitis, 2003 Nr. 4 (28), p. 35

ROJAUS OBUOLIUKAI

Apysaka

Sidabrinis varpelis

– Mes čia gyvensime.

Mergaitė sėdėjo tarp ryšulių. Jie, kiek pamena, vis keliaudavo, tėvas dažnai keldavosi iš vienos vietos į kitą. Mergaitė jam nebuvo našta – ne, Elzė buvo jo brangiausia, rečiausia gėlė, saugoma nuo gyvenimo vėjų. Motina buvo mirusi. Mergaitė ją prisiminė: kartą ji verkė, ir mažoji pirštuku sekė ašarą visą ilgą kelią per skruostą iki smakro. Buvo išlikęs atmintyje ir kitas vaizdas: motinai labai linksma, o jos krūtinė kilnojasi nuo spurdančio juoko.

Motina mirė po operacijos, Elzė prisiminė telefono skambutį ankstyvą rytą. Tėvas šaukė į ragelį: „Kaip? Kada?“ Jis nusigręžė nuo mergaitės, bet Elzė priėjo ir atsistojo jam prieš akis.

Prabėgo keleri metai. Jie apvažiavo daug vietų. Pasisitaikydavo namų su sodais ir vandentiekiu, mūrinių ir medinių; ežerai, upės – čia pat. Tačiau tai vis būdavo ne jų vieta.

Čia buvo sodas, senas ir sulaukėjęs, ir didžiulis rojus obuoliukų medis – bene svarbiausia priežastis, dėl kurios jiedu pasirinko šią vietą. Mergaitė dar niekad

nebuvo mačiusi rojaus obuoliukų. Tėvas, grįžęs iš darbo, išvirs jų su cukraus sirupu, o dabar reikia tvarkytis, išimti ir sustatyti indus, pašluoti grindis, sukabinėti drabužius.

Mergaitė liko viena ir naršė po ryšulius kaip prityrusi čigonėlė. Paskui ji išėjo apžiūrėti sodybos. Čia irgi kažką buvo ištikusi mirtis, bet šito mergaitė nežinojo. Jauna šeima žuvo tik pradėjusi kurtis, daug kas liko nebaigta, tik įpusėta: šulinys be dangčio, šuns būda naujutėlė, tvartai, klėtys – tušti, malkų žiemai nepasirūpinta, vadelės, pakinktai nenaudoti.

Čia pat buvo giria. Tik mažas keliukas skyrė sodybą nuo pušų, ir buvo matyti šernų išraustos samanų. Mergaitė žiūrėjo į daržą. Aukštumėlėj pūpsojo kopūstų galvos ir geltoni moliūgai – tokie dideli, kad ant jų buvo galima atsistoti. Rūgpiūčio pabaigos paukščiai pralėkė virš daržo, didžiulis, nežinomas būrys. Mergaitė staiga pajuto vasaros pabaigą. Jai teks dirbti darže, tėvas neleis žūti derliui. Ji nusiskynė astrų, nasturtų, kardelių – raudonų ir rausvų, – jau stovėjo su pilnu glėbiu, kai pamatė, ne, pirmiau išgirdo varpelio garsus, tik paskui pamatė žmogų. Jisėjo keleliu pagal mišką, atkėlė vartelius ir artinosi – din din din, din din din. Be galo gražiai ir jautriai skambėjo varpelis to žmogaus rankoje. Verta aprašyti, kaip jis atrodė – tikras bėdžius, nusidirbęs, persikreipusia nugara. Jo drabužiai Elzei priminė apsamanojusią obels žievę. Jis buvo praplikęs, labai liesas, mažos balkšvos akys atspindėjo protą, ne suktumą ar nuolankumą.

Mergaitė stovėjo ant slenksčio, ir taip jie susitiko, ir vėliau abu saviškai niekada neužmiršo to susitikimo, daug kartų prisiminė, iš naujo išgyveno pirmo pokalbio paprastumą, keistumą ir žavesį.

– Ką tu čia veiki?

– Nieko.

Žmogus apsižvalgė.

– Aš visada žinojau, kad žmogaus vieta nelieka tuščia. Jeigu yra pastatyta troba, reikia ją užpildyti žmogaus gyvenimu... alsavimu ir arbatos garais? Sutinki?

– Taip.

Žmogus apžiūrinėjo mergaitę.

– Jų duktė kaip tik tokia ir turėtų būti.

Žmogus atsisėdo ant suoliuko tarp gėlių. Kvepėjo žeme. Sidabrinį varpelį jis laikė rankose, mergaitė matė virpančią šerdį – lyg mažo vaiko liežuvėlį – ir tą akimirką pasijuto nenorinti apvilti to žmogaus. Ji tylėjo, pašė savo dirželį, jos antakiai tarpunosėje buvo suaugę į vieną tamsų brūkšnį – nelyginant siaurą kelią nuo miško iki sodybos.

– Aha, aha, – žmogus išsiblaškęs dairėsi. Paskui prisiminė, kokių reikalų yra atėjęs, ir ėmė gyvai kalbėti: – Ką daryti, kai žmogų ištinka bėda? Ką daryti, aš klausiu, kai kolektyvo narį ištinka bėda?.. Sudega namai ar, sakykim, krinta gyvulys?.. Na?

– Sudega namai? – apstulbo mergaitė.

– Ne, šį kartą, sakykim, krito gyvulys. – Jis žiūrėjo į mergaitę iš šono lyg atsigėręs paukštis. – Žmogus eina per žmones ir prašo pagalbos... Pi-ni-gų... Jis nori nu-

sipirkti naują gyvulį, kurį žada taip prižiūrėti, kad jis jau nebekristų, būtų sveikas, švarus, pašertas...

Mergaitė suraukė kaktą.

– O... tas gyvulys – kas?

– Karvė.

– O ji buvo apdrausta?

Žmogus atsakė su paniekos grimasa:

– Kam reikia gyvuliui popierių!

– A... – Mergaitė pašė dirželį.

Ateivis leido jai apsispręsti, gink Dieve, jis nieko nereikalavo. Jis palaukė, kol Elzė įėjo vidun ir išnešė keletą banknotų. Žmogaus akys sudrėko nuo ašarų, mergaitė užkariavo jo širdį, nesvarbu, kieno ji duktė. Laimė turėti kaimynystėje tokį žmogų. Jis jai paliko varpelį. Jei bėda ar kas, tegu tik paskambina, jis bemat prisistatys. Jo namai už kalniuko, viryklia kieme, jeigu vėjas atneš iki jos gardžių kvapų, tegu žino, kepama ir jos daliai, mažam mielam žmogui su antakiais kaip tiesus kelias...

Jis išėjo pasišokinėdamas, rodos, išsitiesė sulinkusi nugara, kojos žengė daug lengviau.

Mergaitė išpuošė kambarius gėlėmis ir raudonais vijokliais, sustatė indus į spinteles. Rudenio saulė kyštelėjo savo spindulius pro langą ir paglostė mergaitės galvą.

Parvažiavo tėvas, išsiblaškęs dairėsi po naujus namus. Jau buvo susirūpinęs kolūkio reikalais: matęs rimtai sergančių raguočių, galinti plykstelėti epidemija. Tėvas kiek sutirštindavo spalvas, bet jau toks buvo jo būdas. Elzė jaudindamasi papasakojo tėvui savo

nutikimą. Tėvas prarado apetitą, išliejo arbatą. Elzė parodė sidabrinį varpelį, padėtą į žydrą porcelianinę lėkštutę. Tėvui varpelis pasirodė panašus į tą, kuris rišamas prie meškerės, tačiau jis netarė nė žodžio. Pas-
kui susiruošė eiti.

– Kur, sakai, jis gyvena?

Elzė apsakė ir apie lauko virtuvę, gardžius kvapus, kurie vieną gražią dieną gali atsklisti iki čia, prisiminė ir jo žodžius apie antakius ir kelią.

Tėvas grįžo nuo durų. „Kaip pasakė tas žmogus? Alsavimas ir arbatos garai?..“ Jis pasiliko ir niekuomet šito nepasigailėjo.

Vaikų metraštis

Elzė išsiruošė į svečius pas Kaimyną. Jie lankydavosi vienas pas kitą kelis kartus per dieną, – ko prisireikus ar šiaip sau paplepėti. Elzės tėvas jį pavadino Kolega; jiems dar nebuvo tekę susitikti, bet Elzė parnešdavo tėvui keisčiausių patarimų, kaip gydyti gyvulius. Tėvas net norėjo jam pasiūlyti sanitaro vietą. Kvietė jį per Elzę ateiti susitarti.

– Taip, būtų gerai, bet jeigu jam reikia, tegu ateina pats... Mane plėšo į visas puses. Aš sargauju fermoje, paskui turiu prikapti malkų tokiam ir tokiam, – jis pasakė žmogaus pavardę. – Dar turiu uždengti jūsų šulinį, Elzyt, man baisu, kad tu neįpultum...

TURINYS

ROJAUS OBUOLIUKAI / 11

Apysaka

Sidabrinis varpelis	13
Vaikų metraštis	17
Sunkus kelias	20
Stichinės nelaimės	26
Tylioji upė	29
Pavasario apžavai	34
Dvi pusės	37
Sugrįžimas	41
Gyvulių ir augalų priežiūra	44
Piemenė	47
Marmurinis stalelio viršus	50
Dingusi antis	53
Pusryčiai ant žolės	56
Skraidančiosios lėkštės	59
Benamis	63
Vaikas	65

Kapų tvarkymas	67
Vaikų metraštis	69
Rašalo dėmė	71
Perskaitytų knygų sąsiuvinis	73
Apatinių baltinių siuvėja	75
Šešiolika svečių	79
Rožių aliejus	81
Jautis	84
Gaisras	87
Pilna klėtis	89
Mezgimas kabliuku	94
Prisiminimai	96
Sapnas	99
Tikrovė	102
Lobių ieškotojai	106
Žmogus iš miško	110
Ilgiausia vasaros diena	113

ČIUOŽYKLOS MUZIKA / 117

Apsakymai

Karvelis keršulis	119
Gamtos pamoka	122
Baubas vaikų kavinėje	125
Pjauna malkas	129
Kai močiutė serga	132

Šikšnosparnių vasara	135
Kur nuvažiavo gaisrinė	139
Laukiant snieguų	142
Pirmūnų šventė	144
Viešnia	148
Baidyklė	153
Būkime linksmi	156
Žiedadulkės	159
Karieta iki Lietuvos	161
Viena į kairę, viena į dešinę... ..	163
Pasaulis nesugrius	166
Daug vaikų	169
Didžioji kelionė	172
Poeto sūnūs	175
Mamos draugė	178
Čiuožyklos muzika	182
Pakalnučių vanduo	185
Berniukas ir šuo	189
Dramblio smegenys	193
Tuščias kambarys	196
Svajonės	199
Balandžiai rankose	203
Žvėrių ir paukščių likimas	206
Makaronų sriuba	210
Liftas	212
Žvaigždžių mergaitė	216